

TYTTI RANTANEN & NOORA TIENAHO

Wovon MAN sprechen kann

Haastattelussa M. A. Numminen

Kun henkilö esitellään epiteetillä ”joka ei esittelyjä kaipaa”, herää epäily, ettei esittelijä vain osaa valita, mistä aloittaisi. Niin nytkin: istuisimmeko kahvilassa Uusrahvaanomaisen Jatsiorkesterin solistin, 60-luvun undergroundin avaintekijän, lastenkulttuurin uudistajan, keskio-lutbaari- ja tangokirjailijan, sähköisen musiikin edistäjän vai kokeellisen säveltäjän kanssa? Nämäkin määreet tavoittavat vain palasen M. A. Nummisen (s. 1940) olemisesta. Varmaa on ainakin se, että paikalla on musiikin, kielten, filosofian ja sivistyksen innokas rakastaja.

Silmiinpistävä piirre levytysurallanne on ollut eri genrejen runsaus – onko jokin musiikkityyli teille vieras?

”Yritin sitkeästi 60-luvulla opetella pitämään operetista ja musikaaleista – enkä oppinut. Arvostan joitakin operetteja teknisinä suorituksina, mutta eivät ne pysty Wagnerin taikka Verdin kanssa kilpailemaan.”

Mikä niissä sitten tökkää?

”Varmaankin se, että ne ovat liian iskelmäisiä. Tunnen monia operettimelodioita mutta enpä juuri pidä yhdestäkään. Eräs ruotsalainen kirjailijaystäväni kirjoittaa musikaaleihin librettoja ja kääntää vieraista kielistä ruotiksi musikaaleja. Hänen kanssaan olen joutunut Helsingissä pari kertaa katsomaan Svenska Teaternissa jonkin musikaalin – puistattava kokemus!”

Iskelmäisyydellä Numminen viittaa vakioiskelmään, jota karttaa kaikin voimin. Ironista kyllä, iskelmästä hän on osittain pääsemättömissä. Filosofiset sävelteokset jäänevät yleisessä tunnettuudessa levytysten ”Kissa vieköön” (1970) tai ”Olen nähnyt Helga-neidin kylvyssä” (1972) varjoon. Levytyskontekstiinsa asetettuina nämäkin rallit ovat kuitenkin osa laajempaa, *Swingin kutsu* -levyltä (1970) alkanutta pyrintöä saattaa vanha, jazz-pitoinen tanssimusiikki uusien kuulijoiden opiksi ja iloksi. Vielä pidempi yhteys Nummisella on tangoon, joka on yhtä jyrkää osa kansamme kulttuuria kuin toinen latinotulokas, peruna.

”Suomalainen tango, jota aloin tutkia alun perin musiikkisosiologisesta näkökulmasta, on juurtunut minuun hyvin. Se on käytännöllisesti katsoen selkärangassani. Jotkin tangoista ovat suorastaan hyviä. Jos iskelmästä pitäisi valita jokin minua kokonaisuutena miellyttävä genre, niin se olisi Motown-tyyppinen musiikki: siinä on tarpeeksi bluesia mukana, vanhaa jazz-miestä se miellyttää¹.”

Ajatteletteko, että populaarimusiikilla pystyy ilmaisemaan eri asioita kuin niin sanotusti vakavalla taidemusiikilla?

”Populaarimusiikki on hyvä provokaation väline, se tehoaa paljon paremmin kuin esimerkiksi oopperatyypinen musiikki. Olen joskus ’Kielletyt laulut’ -konser-teissani laulanut esimerkiksi kappaleen ’Jenka ulkosynnyttimistä’, joka viehättää valtavasti yleisöä – toiset ovat hämääntyneitä, toiset riemuissaan. Sitten olen kertonut sen tehon perustuvan siihen, että se on jenkaksi sävelletty. Ooppera-ariana Pedron pianosäestyksellä sillä ei ole samaa vaikutusta ollenkaan! Se johtuu jenkän jytkeestä. Sillä on erittäin hyvä sytyttävä vaikutus riippumatta vastaanottajan yhteiskuntaluokasta. Myöskään jazzilla ei sanottavasti saa provokaatiota aikaan, täytyy mennä iskelmäjazzin puolelle.”

Miksi iskelmä on tehokkaampaa? Johtuuko se siitä, ettei suomalaisilla ole selkärangassaan jazz- tai lied-taustaa, eivätkä nämä siten tehoa samoin?

”Ei millään kansalla ole. 70-luvun Ruotsi oli paras jazz-maa, missä olen esiintynyt, siellä oli suurenmoista. Pystyi vetämään koko illan vain jazzia, ja sitten, voisiko sanoa parodisena kevennyksenä, jotain muuta, esimerkiksi Schubertin liedejä taikka ’Naiseni kanssa Eduskuntatalon puistossa’ *på svenska*. Norja taas loisti tässä suhteessa 90-luvulla.”

Kaupunkilaisten maanalaisuuksia

Olisi virheellistä pitää Nummista vain 60-lukulaisena hahmona, sillä ura on jatkunut yhtä tuotteliaana ja kekseliäänä myös myöhempinä vuosikymmeninä teknosta Heinrich Heineen. Kuin jatkumona Erkki Kurenniemen kanssa kootulle, bulgarialaisen konserttitalinkin tyhjentäneelle Sähkökvartetille Numminen levytti kymmenisen vuotta sitten elektrorunoutta DJ Sanen kanssa. Tyyli on toki eri, mutta energiavirta kantaa. Toisaalta Yleisradion aikoinaan hyllyttämät ”kielletyt laulut” keräävät 2000-luvulla uutta keikkayleisöä. Silti ei käy kiistäminen, että MAN on suomalaisen 60-luvun avantgarden avaintekijä ja -tekijä, joka vaikutti myös rock-historiaan Love Recordsin tuottajana. Merkittävä hanke on myös hänen yhdessä opiskelutoverinsa, sittemmin ansioituneen etno-

”60-luvulla eniten järkyt- neitä olivat kulttuuri-ihmiset, joihin me itse kuuluimme. Sehän olikin herkullisinta!”

musikologin, Pekka Gronowin, kanssa 1966 perustama levymerkki Eteenpäin!, joka on edelleen toiminnassa, toisin kuin fallis-sydämellisestä logostaan tunnettu Love.

Poroporvarin härnääminen alkoi ryttäkällä Jyväskylän kesässä 1966 sukupuolisiveyttä kutitelleilla valistuslau- luilla. Aivojen vapautusrintaman syntyä sittemmin *Underground rock* -levyllään (1970) julistanut performans- siryhmä Suomen Talvisota 1939–1940 pääsi viettämään maanalaista menoa radion puolella viiden jakson verran, kunnes ohjelmaneuvosto lopetti lähetykset ”epäinforma- tiivisina”.

Nykyään(kin) kohuotsikoita revitään aika köy- käisesti ja viihdelehdistö esijärkyttyy lukijoidensa puolesta. Entä 50 vuotta sitten? Raivostuiko ulko- synnytinjenkoista eri yleisö kuin Schubert-liedeistä?

”Ei, sama yleisö: 60-luvulla elänyt vanha intelligentsia. Nykyinen kauhistelu on kaupallisempaa ja tavallaan odo- tuksenmukaista. Silloin 60-luvulla eniten järkytynneitä olivat kulttuuri-ihmiset, joihin me itse kuuluimme. Sehän olikin herkullisinta! Eihän kansa tajunnut vivahteik- kaimpia provokaatioita, ei tieteellisten tekstien käytöllä ollut mitään vaikutusta. Ja vaikka iltapäivälehdet suurin valokuvin ja otsikoin kirjoittivat Mattijuhani Koposen alastonesiintymisistä, niin eivät siitä kontulalaiset välit- täneet yhtään mitään². Se oli Helsingin keskustan asia, ja siellä kauhisteltiin sitten. Jos Tampereella tai Ivalossa nähtiin *Iltä-Sanomien*, jossa Koponen oli kuvattu alas- tomana selkäpuolelta, niin ehkä joihinkin uskonnollisiin ryhmiin kuuluvat ihmiset kauhistuivat.”

Koko 60-luku on tavallaan yksi iso kokonais- taideos: Underground-piireissä oli niin monen taiteenlajin edustajaa kuvataiteista, musiikista ja kirjallisuudesta. Pienteatritkin olivat vireitä siinä liepeillä ja limittäin, jos kohta brechttiläisemmässä moodissa. Jäikö tästä hengestä mitään jäljelle vai nyplääkö jokainen ala nykyään omiaan?

”Kiinnostuneena olen ollut katsomassa nykyisiä performansseja, mutta niillä tuntuu olevan sen

verran vähän voimaa, että ne eivät jää elämään. *Pete Q* (1978) teki valtavan vaikutuksen, voisi sanoa, että se näytelmä murskasi suomalaisen kommunismin³. Ja kun se esitettiin taistolaisten hallussaan pitämässä Koiton salissa, sillä oli vielä suurempi rankkuusarvo. Mutta syystä tai toisesta siitä ei ole jäänyt juuri mitään elämään, vaikka siinä oli kohtalaisen hyvät repliikit ja tehosteet ja jonkin verran musiikkiakin. Itse en ollut *Pete Q* -jengissä, mutta osallistuin Homo \$ -ryhmittymän esityksiin. En tosin näkyvästi, mutta olin silloin tällöin esimerkiksi rumpalina heidän esi- tyksissään tai statistina, joka puettiin vessapaperiin tai jotain muuta tällaista. Jos jotain on 60-luvun undergroundista jäänyt elämään, niin The Spermin edustama elektroninen musiikki, mutta se on hyvin harvojen tuntemaa nykyisin. Ja sitten tämä meidän underground-rockimme. Oli aivan tietoinen va- linta tehdä kaikki kappaleet kolmen soinnun blues- kaavaan: se on tehokkain tapa saada omituinen viesti perille. Kaikki laulut ’Kekkonen-rockia’ lukuun otta- matta olivatkin kiellettyjä radiossa.”

Helsinkiin-romaanissa (1999) tuotte esiin, miten jo 60-luvun alussa kasassa ovat kaikki ne ainekset, joista vuosikymmen muistetaan. Jälkipolvista voi kuitenkin tuntua, että suomalainen 60-luku alkaa vasta Love Recordsin perustamisesta 1966.

”Nimenomaan, koska siitä alkaen on jäänyt jälkiä: levyjä. Love Recordsin perustamisen jälkeen alettiin yhä uudestaan toistaa asioita. Samoin ajattelevat olivat radiossa soittamassa levyjä, lehdistössä ja televisiossa harjoittelijoina ja niin edespäin. Tällä tavoin historian muodostui: sitä toistettiin niin kauan, että se jäi kansan alitajuntaan.”

Musiikki, filosofia, kieli

Ohittamaton juonne Nummisen uralla on musiikin ja filosofian yhteennaitto. Ensimmäinen filosofinen musiik- kiteos ei ollut sen heppoisempi kuin Wittgenstein-sarja (1966) *Tractatus Logico-Philosophicus* (1921) teks- teihin. Kimmokkeen nuori opiskelija sai Erik Steniusken luennoilta, mutta *Tractatus* legendarinen kaksikie- linen painos oli muutoinkin nappivalinta: ”Nuori mies tietenkin halusi laulaa englanniksi – niin kuin nuoret miehet nykyäänkin haluavat – joten tuln tehneeksi suur- rimman osan lauluista englanninkielisiin teksteihin.” Wittgenstein-laulut ujuivat oitis osaksi Nummisen ja Gronowin rock-orkesterin Viisi Vierasta Miestä ohjel- mistoa, joka muutoin koostui ”enemmän tai vähemmän provokaationa” soitetuista suomalaisista tangoista ja amerikkalaisesta rhytm ’n’ bluesista. Lopulta lauluja al- koikin syntyä siinä määrin, että Nummisen pianisti ke- hotti solistia opettelemaan nuottikirjoituksen ja merkit- semään luomuksensa ylös itse.

Filosofiset musiikkiteokset eivät suinkaan tyrehtyneet Wittgenstein-sarjaan. Tuikea katkelma David Humen opuksesta *Tutkimus ihmellisestä ymmärryksestä* (An En-quiry Concerning Human Understanding, 1748) taipui



kuusiosaiseksi potpuriksi ”Ne tieteet jotka käsittelevät yleisiä tosiseikkoja” (1969). Liki kolme vuosikymmentä myöhemmin ruotsalaisperustaisen Dialog-kongressin filosofit innostivat Nummisen laatimaan atonaalisen Diderot-oopperan tenorille, bassolle ja kahdeksanhenkiselle kamariorkesterille. *Rameaus brorson* sai ensiesityksensä Tukholman Kuninkaallisessa draamateatterissa vuonna 1994. Åbo Akademin Nummiselle vuonna 2011 myöntämän kunniaotohtorin arvon keskeisenä perusteena oli sinnikäs sillanrakennus tieteen ja taiteen välillä.

Osaatteko sanoa, millaista olisi taiteen ja tieteen välinen vuorovaikutus kauneimmillaan?

”Juuri valmiiksi saamani *Verliebte Philosophen – Hannah Arendt und Martin Heidegger* on tällä hetkellä kauneinta mitä tiedän. Onhan kysymys rakkaussuhteesta. Hiukan välähtävät mukana myös politiikka ja Heideggerin natsisympatiat, jotka hän tietysti kieltää ankarasti. Arendtin syytöksiä olen käyttänyt libretossa hyvin vähän, koska olen halunnut korostaa heidän monikymmenvuotista rakkaustarinaansa. Sen välittämiseen ei käytetä avantgarde-musiikin keinoja vaan sanoisinko nummischubertiaanista musiikkia. Silloin tällöin kun pari on eri mieltä keskenään, atonalia vähän välähtää, mutta muuten soi kaunis tonaalinen musiikki.”

Onko tämä jopa filosofian historian kaunein rakkaustarina?

”En tiedä ainakaan toista sellaista. Heideggerin Arendtille kirjoittamat runot ovat todella huimia. Niissä on valtavaa intensiteettiä ja syvällistä kauneutta.”

Saksalainen filosofia taitaa olla muutenkin teille läheisintä?

”Kyllä! Mutta myös Bertrand Russell on hyvin hauska, varsinkin *Länsimaisen filosofian historia* [(1945)], jossa Russell suhtautuu aluksi vanhoihin filosofeihin hyvin kunnioittavasti, mutta sitten kun päästään 1800-luvun lopulle, alkaa ankara pilailu. Saavat silloiset modernit filosofit aikamoista kyytiä!”

Sytytikö rakkaus saksan kieleen filosofian ansiosta vai pikemminkin toisin päin?

”Ei, kyllä rakkaus saksan syttyi koulussa. Luin lukiossa lyhyen saksan ja huomasin, että tähän on kieli, joka minua miellyttää. Kuulun sen ikäisiin, jotka aloittivat ruotsilla, toiselta luokalta tuli mukaan englanti, kolmannelta luokalta Someron yhteiskoulussa pakollinen esperanto. Rehtori, suuri idealisti Joel Vilkki, oli saanut kouluhallitukselta luvan yhden vuoden kokeiluun. Myöhemmin valinnaisen esperanton opiskelijoille opetettiin toisella luokalla maantiedekin kokonaan esperantoksi.”

Esperantoksi Numminen on levyttänytkin muun muassa Arkadianmäen armasteluista kertovan tangon ”Kun mia virino en la parko de nia parlamento” (1968). Kielillä hän herkuttelee muutenkin kernaasti, vaikka il-

moittaa osaavansa suomen lisäksi vain ruotsia, englantia ja saksaa. Kielikylypyä hän on valmis lämmittämään muillekin, mistä tuoreimpana osoituksena Nummisen ja Pedro Hietasen vetämä ruotsin alkeiskurssi turkulaisella poikkitaiteellisella H2Ö-festivaalilla. Eri kielet myös avaavat uudenlaisia portteja filosofiaan: haastattelun jälkeen Numminen kehuu erikseen Jim Jakobssonin laatimaa ruotsinkielistä käännöstä Heideggerin *Sein und Zeit*istä (1927, Vara och Tid): ”Tämä käännös on aivan huippuluokkaa, en ole sen vertaista lukenut. Itse asiassa se on niin hyvä, että siitä pitäisi *Sein und Zeit* kääntää muille kielille, myös takaisin saksaksi.”

Onko M. A. Numminen *auf Deutsch* eri persoona kuin *på svenska*?

”On! *På svenska* olen *lustigkurre*. Se leima on minussa hyvin voimakkaasti, ja viime vuosina olen yhä kyllästyneempi siihen. Ruotsin managerini on kymmenen vuotta myynyt minulle keikkoja kaiken maailman hupipaikkoihin, joissa ihmiset odottavat kieli pitkällä, koska laulan ’Som en gummiboll kommer jag tillbaka till dej’. Saksa sen sijaan on siitä mainio maa, että minun yleisöni siellä ei odota iskelmällistä ohjelmaa. Sen jälkeen kun olen laulanut Heine-liedejä, voin yhtäkkiä vetää ’Naiseni kanssa Eduskuntatalon puistossa’ *auf Deutsch*. Tämä kontrasti riemastuttaa ihmisiä suuresti.”

Yhteistyötä sivistyksen hyväksi

Niin musiikissa kuin muillakin saroilla multitaiteilija on todennut yhteistyön voiman. 80-luvulla kirjeenvaihto professori Esa Saarisen kanssa poiki rajun *Teräsinfonian* (1981); radion puolelle keskustelukomppaniksi löytyi näytelmäkirjailija-ohjaaja Juha Siltanen. Liedit ja teknovaihe puolestaan saivat ultraviileän 1990-lukulaisen lyhytelokuva-asun Claes Olssonin toteuttamina. Jani Uhlenius on kulkenut rinnalla jo 50 vuotta, Pedro Hietanen miltei yhtä kauan. Kolmikon 70-luvulla perustama Uusrahvaanomaisen Jatsiorkesteri levittää yhä swingin kutsua. Eikä maininnatta sovi jättää hurjaa Seppo Hovia:

”Seppo jopa laulaa levyllä *Som en gummiboll kommer jag tillbaka till dej* (1977) ’Cheek to Cheek’ ruotsiksi, ’Kind mot kind’. Aivan valtava up-tempo! Basistin ja rumpalin säestäessä Seppo laulaa, vetää pienen scat-improvisaation ja soittaa aivan huikean pianosoolon juuri niin kuin klassisen musiikin pianistit vain osaavat huijalla tekniikallaan tehdä.”

Nykyisistä yhteismusisoijista ajankohtainen on eritoten elektroakustinen orkesteri defunensemblen, jonka kanssa Numminen kantaesitti heinäkuussa 2015 Kasselin maineikkaan DOCUMENTA-taidefestivaalin 60-vuotisjuhlallisuuksissa jo mainitun teoksen Arendtin ja Heideggerin lemmestä. Jälkikäteen Numminen raportoi sähköpostitse Heideggerin, lemmen ja musiikin kolmiyhteyden maittaneen hyvin sekä esiintyjille että yleisölle.

”Vuoden 2011 Musica nova -festivaalin yhteydessä defunensemblen johtaja Sami Klemola tilasi minulta teoksen, ja ihmettelin, miksi tällainen avantgarde-orkesteri tilaa minulta sävellyksen. Hän vastasi, että sinähän olet tunnetuimpia kokeellisen musiikin tekijöitä jo 60-luvulta alkaen. Niinpä kirjoitin *Fragen an Ludwig Wittgenstein* sopraanolle ja defunensemblille. Se on filosofin teokseen *Über Gewissheit* [julkaistu postuumisti 1969⁴] pohjautuva täysatonaalinen teos, noin kuusi minuuttia pitkä. Kun minut tilattiin Kasseliin vuonna 2012 esittämään Wittgenstein-materiaalia, päätin tehdä sinne myös yleisöystävällisen kappaleen. Samalle kokoonpanolle ja sopraanolle valmistui *Gedankenaustausch über Wittgensteins Bemerkungen*, jonka pohjalla on kirja *Philosophische Bemerkungen* (1933 & 1936). Kun dOCUMENTAssa esitettiin nämä kappaleet, huomasin suureksi hämmästyksekseni ja myös ilokseni, että yleisö piti enemmän atonaalisesta teoksesta kuin yleisöystävälliseksi tarkoittamastani sävellyksestä.”

Onko teillä nyt jotain uutta työn alla?

”Olisi kymmeniä teoksia, jos hankitte minulle mese-naatin. Pitäisin viiden vuoden tauon esiintyvän taiteilijan työstäni ja tekisin loppuun ne teokset, jotka ovat jääneet kesken. Yksi suurimmista on niin ikään filosofinen oratorio, jota yritin saada 15 vuotta sitten esille, *Enigma Aeternum*, Ikuinen arvoitus. Se kertoo ihmisen jumala- ja maailmankuvan muutoksesta vuodesta 1000 vuoteen 2000. *Magnum opus*, joka on kirjoitettu kuudella kielellä. Tuomas Akvinolaisesta siirrytään Ruotsiin ja Ranskaan, Descartesiin opettamassa filosofiaa Kristiina-kuningattaren hovissa. Søren Kierkegaardkin on mukana. Kaksi tuotantoryhmää yritti tätä mutta ei onnistunut: sitä pidettiin liian kalliina. Pankissa oltiin kauhistuneita siitä, että tässä käsitellään uskonnollisia tai teologisia asioita. Ei auttanut selittää, että teologia ja filosofia olivat aikoinaan sama asia.”

Onko sivistyksestä siis tullut undergroundia?

”Siltä tuntuu. Jos yleistän yleisöjäni, joille olen puhunut aiheesta ’Sivistys ratkaisee tulevaisuutemme’, niin kyllä kaikenlaiset ihmiset näyttävät olevan kanssani aivan samaa mieltä tästä asiasta. Suomen kansan keskuudessa on selvästi halu siihen, että sivistystä pidettäisiin yllä. Juhannusviikon *Die Zeit* -lehdessä Koblenz-Landaun yliopiston professori Andreas Helmke, sivistystutkija, esitti, että itäaasialaiset tähdentävät valtavasti sivistyksen ja oppimisen merkitystä. Hän sanoi, että vietnamilaiset lapset ovat ehdottomasti koulussa paljon ahkerampia kuin saksalaiset tai turkkilaiset lapset. Vietnamilaisessa yhteiskunnassa matematiikan taitoa pidetään kaikkein korkeimmassa arvossa. Hän selitti lisäksi, että vietnamilaiset vanhemmat ovat täysimääräisesti lastensa koulunkäynnissä mukana, opettavat heitä, valmentavat sekä ennen että jälkeen koulun. Sen sijaan turkkilaisten lasten vanhemmat ovat sitä mieltä, että on koulun tehtävä sivistää lapset.”

Suomessa on ehkä vähän samaa asennetta, että sivistys on ennen kaikkea koululaitoksen vastuulla.

”Kiinalaisille, korealaisille ja japanilaisille tärkeintä on sivistys ja perhe, kun taas länsimaissa nykyisin kaverit ja vapaa-aika. Se on merkittävä ero!”

Voisiko taiteen ja tieteen yhteys siis olla siinä, että sivistys nähtäisiin myös nautintona?

”Kyllä! Ei sivistyksen sanomaa tarvitse mitenkään erityisesti madaltaa, jotta ihmiset voivat nauttia. Aivan tavalliset peruskoulun käyneet ihmiset voivat nauttia korkeatasoisesta sivistyksestä, kun se tarjoillaan heille oikein. Suomessa ja muualla on ihmisiä, jotka vastustavat sivistystä. Ei heille voi sitä väkisin tuputtaa. Mutta halulliset kyllä tarttuvat tilaisuuteen, jos he käsittävät, mistä on kysymys.”

Viitteet & Kirjallisuus

- 1 Motown on New Yorkissa ja Detroitissa (”Motor Town”) toimiva, 1958 perustettu levy-yhtiö, joka tunnetaan parhaiten sen julkaisemien levyjen soul- ja R&B (rhythm and blues) -soundeista.
- 2 Performanssiryhmä The Spermin keulahahmo Mattijuhani Koponen sai vankilatuomion simuloituaan rakastelua flyygelin kannella osana performanssiaan *Kain ja Abel* Vanhalla ylioppilastalolla joulukuussa 1968.
- 3 Jukka Asikaisen, Arto Mellerin ja Heikki Vuennon kulttinäytelmää *Nuorallatanssijan kuolema eli kuinka Pete Q sai siivet* (1978) esitti Suomen Kansan Teatteri -niminen ryhmä teatterikoululaisia, joiden ytimeä sittemmin muotoutui Ryhmäteatteri sellaisena kuin se 80-luvulla opittiin tuntemaan.
- 4 Suomeksi *Varmuudesta*. Suom. Heikki Nyman. WSOY, Helsinki 2001.

M. A. Nummisen filosofisia sävelteoksia

1966

The Tractatus Suite, kuusi laulua Ludwig Wittgensteinin *Tractatus Logico Philosophicus* -kirjan valittuihin otteisiin.

”Kantaesitys oli Nuorison taidetaupahtumassa Turussa, lokakuussa 1966. Esitys oli katastrofi, kukaan ei ymmärtänyt mitään. Ehkä ”Wovon...”-marssi herätti lievää kiinnostusta. Kesti 22 vuotta, ja sitten sarja esitettiin Tukholman Kuninkaallisessa draamateatterissa kansainvälisessä Dialogseminarietissa. Se oli valtava menestys. Seuraavana vuonna, 100 vuotta Wittgensteinin syntymästä, tehtiin levy, jota W:n alkuperäinen kustantaja, Routledge & Kegan Paul Ltd., Lontoosta käsin levitti ympäri maailmaa.”

”Vuonna 1966 tein yhden suomenkielisen filolaulun, ”Tahton vapauden”, omaan tekstiini. Sitäkin esitän yhä, suomeksi, ruotsiksi ja saksaksi.”

1969

”Ne tieteet jotka käsittelevät yleisiä tosiseikkoja”

”S. Albert Kivisen pyynnöstä sävelletty David Humen kirjasta *Tutkimus ihmisestä ymmärryksestä* poimittuihin otteisiin; suomennos Eino Kaila. Levytetty S. Albertin ensimmäiselle levyille 1969. Populaarimusiikin genreä.”

1993

Rameaus brorson, atonaalinen pie-noisoooppera tenorille, bassolle ja kamariyhtyeelle.

”Libretto perustuu Denis Diderot’n kirjaan *Rameaus brorson* (Le neveu de Rameau, 1773/1891). Siinä tenori on huikenteleva veljenpoika ja filosofi on mitä ilmeisemmin Diderot itse. Kantaesitys Dialogseminarietissa 1993 Kuninkaallisessa draamateatterissa.”

2000

Enigma Eternum, ihmisen jumalakuuvan ja maailmankäsityksen muutos vuodesta 1000 vuoteen 2000, oratorio kuudelle solistille, kuorolle ja orkesterille.

”Filosofian kehitys kuvataan latinaksi, ruotsiksi, ranskaksi, saksaksi, tanskaksi ja suomeksi. Filosofeina muun muassa Tuomas Akvinolainen, René Descartes, Søren Kierkegaard, Friedrich Nietzsche. Yritin saada tätä Turun Tuomiokirkon 700-vuotisjuhlaan vuonna 2000. Sitten Helsingin juhlaiviikoille, sitten Kansallisoopperaan. Ei onnistunut, vaikka kaksi eri tuotantoyhtiötä koetti toteuttaa sen. Se on yhä esittämättä.”

2011

Fragen an Ludwig Wittgenstein sopraanolle ja defunensemble-kamariyhtyeelle.

”Libretto pohjaa osittain Wittgensteinin kirjaan *Über Gewissheit*. Kantaesitys Musica Nova -festivaalilla vuonna 2011.”

2012

Gedanken über Wittgensteins Bemerkungen sopraanolle ja defunensemblelle.

”Libretto pohjaa osittain Wittgensteinin kirjaan *Philosophische Bemerkungen*. Kantaesitys Kassel dOCUMENTA -festivaalilla 2012 yhdessä *Fragen...* ja *Tractatus*-teosten kanssa.”

2010/2015

Verliebte Philosophen. Hannah Arendt und Martin Heidegger. Eine Liebe in Prosa und Poesie. Kantaatti mezzosopraanolle, tenorille, baritonille ja defunensemblelle.

”Versio 2:n kantaesitys Kassel dOCUMENTAn 60-vuotisfestivaalilla 17.7.2015. Ensiesitys, jossa orkesterina vain sello ja piano, Berliinin Literaturhausissa 2010. Sen jälkeen jatkettiin Rostockin, Hampurin, Münchenin, Stuttgartin ja Salzburgin kirjallisuustaloihin.”